

Drodzy Czytelnicy,

Oddajemy do Państwa rąk kolejny numer „Aparatu Represji w Polsce Ludowej 1944–1989”. Tematem wiodącym bieżącego numeru jest szeroko rozumiany wojskowy aparat represji oraz „ludowe” Wojsko Polskie, które w okresie PRL często działało represyjnie nie tylko na terenie kraju, jak choćby podczas zwalczania oddziałów antykomunistycznego podziemia, ale i poza jego granicami, czego najlepszym przykładem jest udział w inwazji na Czechosłowację. W ten sposób chcemy przybliżyć mniej znane metody, funkcjonowanie i kadre tajnych służb wojskowych i „ludowego” WP.

Szczególnie godny polecenia wydaje się bardzo obszerny i szczegółowy artykuł Grzegorza Goryńskiego *Szefowie Zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza. Szkic do portretu zbiorowego*. Z podobnym tematem zmierzył się Piotr Semków w tekście *Szefowie Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej Marynarki Wojennej*. Uzupełnieniem słabo zbadanej jeszcze historii WOP jest tekst źródłowy przygotowany przez Łukasza Grabowskiego *Organizacja i system zabezpieczenia granicy przez organa Zwiadu i Kontroli Ruchu Granicznego WOP – notatka oficerów Zarządu II Dowództwa WOP z 1960 r.* Represyjne działanie nie tylko służb, lecz również wojska ukazują artykuły: Dominika Panasiuka – *Udział 9 Pułku Piechoty w zwalczaniu polskiego podziemia niepodległościowego w powiecie chełmskim w 1945 roku* i Janusza Kowalczyka – *Działania Wojsk Wewnętrznych na Rzeszowszczyźnie (luty–kwiecień 1945 r.)* oraz tekst źródłowy zredagowany przez Jacka Jędrysiaka – *Rok w kamaszach – dokumenty dotyczące służby wojskowej Józefa Marii Ruszara*. W zupełnie innym świetle stawia działalność służb Mirosław Sikora w ciekawym tekście *Wywiad naukowo-techniczny PRL a technologie wojskowe. Wybrane zagadnienia*.

To właśnie tym autorom w pierwszej kolejności należą się podziękowania za współpracę w tworzeniu „wojskowego” numeru pisma.

Oczywiście nie ujmuje to w niczym pozostałym tekstom. Dla polskiego czytelnika szczególnie ciekawy może być artykuł Siergieja Kokina *Współczesna historia ukraińska dziejów komunistycznych organów bezpieczeństwa państwa w USRS*, a także recenzja Władysława Bułhaka z pracy Molly Pucci, zatytułowana: *W poszukiwaniu porównawczej syntezy aparatu represji w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 1944–1954. Uwagi na temat pracy Molly Pucci, „Security Empire. The Secret Police in Communist Eastern Europe”, New Haven–London: Yale University Press 2020, ss. 378.*

Rzadko poruszany w badaniach nad aparatem bezpieczeństwa problem kary śmierci dla szpiegów, wykonywanej poza granicami PRL, przedstawił Witold Bagiński w artykule *Prawo do zabijania. Analiza wywiadu MSW dotycząca prawnych uwarunkowań wykonywania wyroków śmierci poza granicami kraju na tle „działań specjalnych” tej jednostki*. Warto pochylić się nad tekstami Patryka Pleskota *Mosad w Magdalence. Kulisy spotkania polskich i izraelskich służb specjalnych z maja 1990 r. (w świetle notatki Gromosława Czempińskiego)* oraz Piotra Borysiuka *Co jest w tych piwnicach... Podział zasobu archiwalnego i ewidencyjnego komunistycznego resortu spraw wewnętrznych w okresie 1989–1992. Rozpoznanie zagadnienia. (Część II)*. Ten ostatni artykuł jest kontynuacją prezentacji podziału zasobu archiwalnego i ewidencyjnego MSW, opublikowanej przez tego autora w poprzednim numerze.

Początek instalowania władzy komunistycznej i organizowania aparatu represji przedstawili w swoich tekstach: Jarosław Piotr Ptak – *Struktury i obsada personalna pionów zwalczających polskie podziemie niepodległościowe Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego na województwo i miasto, Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Wojewódzkiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie w latach 1944–1956*, Marcin Jurek – „Agent musi być człowiekiem bez sumienia”. *Referat kpt. Czesława Mackiewicza z WUBP w Poznaniu na temat pracy z agenturą, wygłoszony podczas odprawy komendantów powiatowych Milicji Obywatelskiej w Poznaniu 20 listopada 1947 r.*, Remigiusz Ławniczak – *Armia Czerwona w powiecie szubińskim (w województwie pomorskim) w 1945 r.*, Artur Zieliński – *Kierownicy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Legnicy w latach 1945–1956*, Sławomir Furtak – *Organizowanie Milicji Obywatelskiej na terenie województwa krakowskiego w świetle raportów z 1945 r.* oraz Paweł Sztama – „Rok pierwszy”. *Struktura oraz kadra kierownicza pionu śledczego Resortu/Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego (sierpień 1944 – wrzesień 1945)*.

Polecamy również teksty pozostałych autorów: Tomasa Rabanta, *Z Krasnosielca do Sopotu. Wokół przestępczej działalności funkcjonariusza UB Henryka Wyszomirskiego*, Henryka Ćwięka, *Fachowcy do wykorzystania, potem zdrajcy do rozpracowania. O dyskredytacji byłych policjantów w Polsce Ludowej*, Marcina Kasprzyckiego, *Władze powiatu bocheńskiego wobec szkolnej i pozaszkolnej katechizacji dzieci i młodzieży w latach 1956–1975*, Władysława Bułhaka i Patryka Pleskota, *Zacharski – historia prawdziwa? Wywiadowcza działalność Mariana Zacharskiego w świetle materiałów Departamentu I MSW PRL* oraz Daniela Czerwińskiego, *Kariera dąbrowszczaka. Michał Rossner i jego służba w organach bezpieczeństwa. Zarys zagadnienia*.

Wśród opublikowanych dokumentów w niniejszym tomie znalazły się ponadto dwa teksty: „*Należało odpowiedzieć tylko czerwonym terrorem na biały terror*”. *Wspomnienia płk. Teodora Dudy dotyczące wydarzeń w województwie lubelskim i rzeszowskim w latach 1944–1947*, w opracowaniu Marcina Bukaty i Wojciecha Hanusa oraz tekst wspomnieniowy Maksymiliana Jarosza, *Wspomnienia z powstania poznańskiego – czerwiec 1956 rok*, w opracowaniu Mirosława Surdeja.

Wierzmy, że kolejny tom „Aparatu Represji w Polsce Ludowej 1944–1989” spotka się z zainteresowaniem naszych Czytelników. Jednocześnie zapraszamy badaczy zainteresowanych tematyką podejmowaną w naszym roczniku do udziału w organizowanych przez naszą redakcję oraz Oddział IPN w Krakowie konferencjach tematycznych, a także do nadsyłania artykułów, edycji źródłowych oraz recenzji i materiałów polemicznych, które pozwalają pogłębiać naukową dyskusję.

Bartosz Kapuściak,
redaktor prowadzący numeru 19 (2021)